

Саха литературатын уруогун технологическай каартата.

Күнэ-дьыла: Сэтинньи 14 күнэ

Кылаас: 10

Учуутал: Посельская Елена Софроновна

Уруок темата: «Былатыан Ойуунускай - өйүнэн өлбөт буолуу өрөгөйө»

Уруок көрүнэ: Хатылааһын, билиини чингэтии

Уруок ньымата: Оонньуу уруок.

Сыала:

Үөрэтэр: өйү сытыылааһын, уопсай билиини тургутуу, бэйэ билиитин бэрэбиэркэлэнии.

Сайыннарар: Толкуйдуур, ырытар дьоһуру сайыннарыы.

Санааны, бэйэ толкуйун сатаан сааһылаан этэр үөрүйэбин сайыннарыы.

Иитэр: Бөлөххө алтыһан көдүүстээхтик үлэлирин ситиһии

Төрөөбүт литератураҕа, суруйааччыга ытыктабыллаах сыһыаны иитии.

Үөрэх дэгиттэр үөрүйэхтэрэ (УУД)

Билэр-көрөр (познавательнай): Билиитин сааһыланар, тургутунар.

Бэйэни салайынар-дьаһанар (регулятивнай):

Үөрэнэр соругу туруорар, билиини чингэтии ньымаларын туһанан соругу быһаарар, бэйэни хонтуруолланар уонна сөптөөх көннөрүнүүнү онорор.

Бодоруһар (коммуникативнай):

Бөлөбүнэн дьарыкка биир интэриэстээхтик үлэлиир дьоһуру сайыннарар.

Тус санааны, сыһыаны сайыннарар (личностный):

Төрөөбүт литератураҕа, суруйааччыга тапталы, ытыктабылы иитии. Бэйэтин билиитин тургутунан көрөр, сыаналанар.

Уруок тэрилэ: проектор, ноутбук, А4 кумаабы, уруучука, смайлик бэлиэлэр.

Уруок хаамыта:

Уруок түһүмэбэ	Учуутал дьайыта	Үөрэнээччи үлэтэ	Үлэ көрүнгэ	Үөрэх дэгиттэр дьайыллара	Түмүк
<p>1 түһүмэх. Үлэлиир турукка киллэри.</p>	<p>Үтүө күнүнэн! О5олоор бүгүн биьиэхэ ураты уруок. Тоҕо буолуой? Кини кимий? Онон биһиэхэ бүгүн ыалдьыттардаахпыт. Бүгүммү уруокка сэргэхтик, иннэн-толлон олорбокко аһаҕастык кэпсэтэн, билиибитин тургутунарга ынырабын. Хоһоонтон быһа тардыыны ааҕыы. ...Билэбиэт, Билбэккиэт – Сир Ийэм иэнигэр, Симэбин үрдүгэр Күн күлүм уотуттан, Күөх унаар урсунтан Ырыаһыт Ыччаккыт Дьон норуот дьолугар, Дьол-соргу туһугар Тускулбун тутаммын Туойаахтыгы турабын...</p>	<p>Үтүө күнүнэн! Эппиэттиллэр. Улуу убайбыт Былатыан Ойуунускай тереебүтэ 125 сылыгар аналлаах аһаҕас уруок. Саха сэбиэскэй литэрэтиирэтин төрүттээччи. Учууталы болҕойон истэллэр. Хоһоону истэн уруок эйгэтигэр киирэллэр. (эрдэ хамаандаҕа араһсан бөлөбүнэн олороллор, хамандыырдарын, хамаанда аатын талынан бэлэмнэр) Учууталы болҕойон истэллэр.</p>	<p>Уопсай</p>	<p>Бодоруһар сатабыл (К) -бииргэ үлэлииргэ үөрүйэх, үөрэнэр турукка кирири</p>	<p>Бэйэ санаатын этэр.</p>
<p>2. Соругу туруоруу</p>	<p>«Кэлэр кэскил ырыата» 1 слайд. Ойуунускайы биһиги бары кыра эрдэспититтэн билэр чулуу киһибит, ытык убайбыт буолар. Саха сэбиэскэй литературатын төрүттээбит суруйааччы, Саха судаарыстыбаннаһын тэрийсибит, XX үйэ санатыгар олох-дьаһах чынгха уларыһыытын онорсубут үһүлүччүлаах политическэй диэйэтэл,</p>	<p>1 слайданы көрөллөр. Учууталы болҕойон истэллэр. Сааһыланаллар.</p>	<p>Уопсай бөлөбүнэн</p>	<p>Билэр-көрөр (п): Билиитин сааһыланар. Үөрэх дьарыгар интэриэс үөскээһинэ.</p>	<p>Үөрэнэр соругу туруорунар</p>

<p>3. билиини чопчулааһын</p>	<p>лингвист-учуонай, наука салайааччыта. (ФО) 2 слайд.</p> <p>Толкуйдаа, оонньоо кыай. Хайдах оонньоу этэй. Ким билэрий. НВК каналыгар көстөөччү.</p> <p>ТОК оонньоу көмөгүнэн билиибитин хатылыбыт, чинэтэбит.</p> <p>Күрэххэ кириэхпит иннинэ. Хамаандаларбытын кытары билсэбит, хамаандыырдарга тыл барар. Бүгүнгү оонньоубут хаамытын кэтээн көрүөбү</p> <hr/> <p>Оонньоубутугар киирэбит.</p> <p>1 түһүмэх.</p> <p>1 ыйытытын болбойобут. Мүнүүтэ анаара толкуйдуубут, бэйэ-бэйбитин кытары ырытыһан сөптөөх эппиэти тобулабыт.</p> <p>(3 слайд. 4-27 слайдалар)</p> <p>Эппиэти толору биэрэбит. Бэйэ санаабытын толору этэн. Эппиэти ситэрэн биэриэххитин сөп. Оҕолор эппиэттэбиттэрин кэннэ, кылгас ырытыыларга, сэхэргэһиигэ тохтуохха сөп.</p> <p>2 түһүмэх. Айар үлэ үөһүгэр 3 түһүмэх. Хамандыырдарга. Ойуунускайы кэриэстээн.</p> <p>«... Биһиги өссө үүнэн-сайдан истэхпит аайы, кини геройдуу олобун кэрэ айымньытын өйдүүрбүт, ытыктыырбыт, таптыырбыт онтон үөрэнэрбит-иитиллэрбит өссө ордук дирингээн иһиэбэ.»</p> <p>Күннүк Уурастыырап Тылларынан бүгүнгү оонньоу түһүмэхтэрин түмүктүүбүт.</p> <p>(Балдыттары кытары оонньоу.)</p>	<p>Хамандыырдар хамаандаларын аатын конна биирдиилээн кыттааччылар ааттарын билсигиннэрэллэр.</p> <p>Слайданы көрөллөр. Мүнүүтэ анаара толкуйдуулар. Сөптөөх эппиэтин билэр хамаанда илиитин уунан эппиэттиир. Сыһа буоллабына иккис хамаандаҕа хоруйдуурга быраап бэриллэр. Учууталы истэн ырытыһан, сэхэргэһэн эппиэти ситэрэн хоторон биэриэхтэрин сөп.</p>	<p>Бөлөбүнэн.</p> <p>Бөлөбүнэн. Биирдиилээн.</p>	<p>Билэр-көрөр (п) Билиитин сааһылаан этэр, алҕаһын көннөрүөнэр</p>	<p>Билиитин чопчулуур.</p>
-------------------------------	--	--	--	---	----------------------------

<p>4. түмүк таһаары.</p> <p>5. сыналаны.</p>	<p>Түмүк тахсыар диэри. Араас ыйытыылар.</p> <p>Оонһуу хаамытын кэтээн көрбүт эксперт учуутал тылын истии. Кыайбыт хамаанданы эбэрдэлээһин. Сыана туруоруу.</p> <p>Үс өннөөх смайликтары түнэтэр. Бу смайликтар бүгүнгү урукка оҕолор бэйэлэрин туруктары сыналанарга аналлаахтар.</p> <ul style="list-style-type: none"> - От күөбэ – барыта өйдөнөр, элбэби биллим. - Саһархай – син өйдөнөр - Халлаан сүөбэ – элбэххэ мунаары баар, өйдөөбөтөбүм үгүс. <p>Улуу киһибит Былатыан Ойуунускай чабылхай олоҕо биһиэхэ куруутун сырдык сулус буола турдун. Бүгүнгү оонһуу урукка бэйэбит билибитин тургутунан көрөн кырдык даҕаны кини туһунан элбэби биллибит диэн түмүк огостуохха. Уонна</p> <p>БЫРАСТЫЫ</p> <p>Хомойо-куруйа саныахпын, Хонуктан хонукка ытыахпын — Бу күнү ким төрүөн көрбөтөй?!! Бу сиргэ ким төрүөн өлбөтөй?!! Мин өлүөм — дьүһүнүм сүтүөбэ, Мин буорум отунан үүнүөбэ... Кэриэһим — кэннибэр хааларым: Кэхтибэт кэрэкэ тылларым...</p> <p>Былатыан убайбыт хаалларбыт айымньылары кырдык да өлбөт-сүппэт үйэлээхтэр. Ханнык баҕар кэмгэ</p>	<p>Түмүгү истэллэр. Санааларын этэллэр.</p> <p>Смайликтары ыланнар бэйэлэрин сыналаналлар. Санааларын үллэстэллэр.</p>	<p>Бөлөбүнэн Биирдиилээн.</p> <p>Биирдиилээн.</p>	<p>Үлэ түмүгүнэн бэйэни хонтуруоллааһын (р). Бэйэ санаатын этии (к).</p>	<p>Түмүк огостуу.</p>
--	---	--	---	--	-----------------------

“Былатыан Ойуунускай – өйүнэн өлбөт буолуу өрөгөйө»
«ТОК» интеллектуальной оонньуу уруок

I түһүмэх.

1. Бу кимий? Аата? (Ийэтэ, Евдокия Ивановна)
2. А5атын аата? (Алексей Петрович Слепцов, Хоочугур Өлөксөй)
3. Былатыан күн сириҥ көрбүт алааһын аата? (Дэлбэрийбит, онтон дьонун сайылыктара Тохтобулга баара).
4. Ойуунускай төрөөбүт нэһилиэгин аата? (III-с Дьохсоҕон)
5. Хас саастааҕар оскуолаҕа үөрэнэ киирбитэй? (14 саастааҕар)
6. Хас сааһыттан ыллыыр, олонхолуур идэлэммитий? (8-9с)
7. Таатта5а хас сыл үөрэнэрий? (4сыл)
8. Дьокуускайга үөрэнэ киирээригэр кимнээх көмөлөспүттэрэй? (А.Е.Кулаковскай убайа Алексей Елисеевич Кулаковскай – Оонньуулаах Уйбаан уонна кини нэ7илиэгин дьоно)
9. Үөрэнэ сылдьан кимниин билсибитэй? (Н.Д.Неустроев, М.К.Аммосов)
10. Учуутал семинариятын хас сыллаахха бүтэрбитий? (1917с)
11. Ол кэнниттэн ханна үөрэнэ бара сатаабытай? То5о кыайтарбата5ай? (Москва5а, ара бааржа5а малын-салын, туох баар харчытын уордарбыта).
12. Үөрэҕин ыарахан кэмнэрин туһунан Ойуунускай кэлин ханнык кэпсээнигэр суруйбутуй? («Оҕо куйуурдуу турара»)

II түһүмэх.

1. Ойуунускай айар үлэтин хас саастааҕар саҕалаабытай? (24с)
2. Бастакы айымньыта? (“Үлэһит ырыата» 1917с)
3. “Син-биир буолбаат” хоһоонун кимиэхэ анаабытай? (Доборугар М.К.Аммосовка)
4. Бастакы псевдонима ким диэний? (Таатта оҕото)
5. “Үөрэнэн үрүҥ күн сырдыгын көрөргө бу үтэ (ыһык ас) булаары турабын, эбэксэм, өрүһүй, үтэлээ!”. “Хамначчыт – дьаданы буйуна буолаары, хара – тыын былдьаһан, оҕо куйуурдуу турара”. Бу ханнык айымньыттан быһа тардыыный? (О5о куйуурдуу турара» 1936 с. 4/VIII)
6. Бу ханнык айымньыттан уонна ханнык дьоруойу ойуулуур тылларый?
“Бтаатахпына – ынчыктаатахпына ыалдыбыт диэхтэрэ, күллэхпинэ _____ үөрдэхпинэ иирбит диэхтэрэ. Бөлүһүөк буолар диэн кытаанах эбит – бары _____ диэн элэк – дьаалы гыналлар ” (Иирбит Ньюкуус” 1923)
7. Гражданскай сэрии уота күүдэпчилэнэ турдаҕына айыллыбыт хоһооно ханныгый? (“Көҥүл ырыата» 1922с)

8. “Кыһыл ойуун” айымны жанра? (Драматической поэма. Автор Олонхо-тойук диэн быһаарбыт)
9. Гражданскай сэрии сабанаабы исторической чачыга олобуран суруллубут хоһооно ханныгый? (“Өрүөл кэриэһэ» 1929с. Сэтинни 7 кунэ. Хоро. Исторической чачыта 1923 сыл олуннуу ыйыгар Аммаҕа солобуодатыттан чугас Саһыл-Сыһыы диэн дьобус алааска 300 киһиэхэ тийбэт ахсааннаах кыһыл этэрээтэ, командир И.Я.Строд төгүрүктээһиннэ түбэһэн хоодуоттук кыргыспытара буолар.)
10. Саамай улахан үлэтэ – Олонхо буолар. Ханнык олонхолору суруйбутай? (Дьулуруйар Ньургун Боотур», Туналбанныах Ньуурдаах Туйаарыма Куо»)

III түһүмэх.

Хамандыырдар күрэхтэрэ.

1. Бииргэ төрөөбүттэрэ хаһыаларый? (10)
2. Суруйааччы «Кыһыл ойуунун» ханна олон саҕалаабытай? (1917-1925 Томскайга Казанкаҕа)
3. «Дьулуруйар Ньургун Боотур» олонхо хас олонхоттон таныллан оноһуллубутай? ()
4. М.К.Аммосовка анаабыт хоһоонун аата? (Син-биир буолбаат»)
5. «Дьулуруйар Ньургун Боотур» олонхону ким тылбаастаабытай? (В.Державин)
6. «Улуу Куданса» айымны ханнык жанрга киирэрий? (Филосовскай сэхэн)
7. «Иирбит «Ньукуус» кэпсээн сүрүн геройун прототиба? (Николай Михайлович Попов, 1855 сыллаахха Мэнэ улууьугар тереебут, саха бөлүһөгэ)
8. А.С.Пушкин айымныларыттан ханныктарын сахалы тылбаастаабытай? (Борис Годунов, Пророк, Былыт,...)
9. Ханнык күөлгэ оҕо куйуурдуу турбутай? (Халамнаайы)
10. Суруйааччы дьиннээх араспааньата ? (Слепцов)

Экспертарга ыйытыктар:

11. «Кыһыл ойуун» айымны бастакы аата («Добун Ойуун)
12. Саха академической драматической театрыгар хас сыллаахха П.А.Ойуунускай аата ингэриллибитэй? (1934 эбэтэр 1990)
13. ЮНЕСКО биллэриитинэн Ойуунускай сыла хаһан буолан ааспытай? (1993с. 100 сылыгар)
14. П.А.Ойуунускай сахалартан бастакы ученай. Наука ханнык салаатыгар? (Тыл, лингвистика)
15. “Хоочугур уола Былатыан” поэма автора кимий? (Сардана Ойунская)
16. П.А.Ойуунускай 1929 – 1930 сс. ылына сылдыбыт псевдонима? (Таатта оҕото Таатык Бэргэн)
17. «Сүрэх» кэпсээн суруллубут кэмэ? (1927. Гражд сэрии.)
18. П.А.Ойуунускай литератураҕа үктэммит бастакы айымныта? (Үлэһит ырыата. 1917с)

19. 1911 с. П. Ойуунускай Н. Неустроевтын кистэлэн литературнай бөлөх тэрийбиттэрэ уонна илиинэн суруйан сурунаал таһаараллара.
Ол сурунаал аата? (Юность)